

An abstract painting with a textured surface. The left side is dominated by various shades of blue, from deep indigo to lighter, almost white, tones. The right side features a vertical strip of yellow and white, speckled with small, dark spots. The overall effect is one of organic, layered textures.

In gesprek met Joke Goudswaard en William Wilson over levenslust – een vrouw van de aarde die houdt van de dood (ont-zet-tend), speelde op de begraafplaats en smult van verhalen over het verbodene en een man die redding vond bij zeven piano's, thuiskomt in het emotioneel lichaamswerk en de verticale verbinding tussen hemel en aarde zoekt in tantra. 'We zijn echt zoo anders', klinkt het meerdere malen. Hoewel, bij *Dansez maintenant* vallen echt alle verschillen weg.

TEKST: SANDRA VAN DER MAAREL • BEELD: LAURA HERWIG, HENNIE SCHIPPERS

'Ik hou ont-zet-tend van de dood', opent Joke het dubbelgesprek over levenslust. 'En ik helemaal niet', roept William uit. Het verschil is er meteen. Het is een dinsdag in maart en we hebben ons geïnstalleerd op de kamer van Wibe op de Nieuwegracht in Utrecht. Ze zijn goed voorbereid. Bij beiden liggen de uitgetypte A4-tjes met de antwoorden en boodschappen die ze mee willen geven uitgespreid op de leuning van de stoel. 'Kijk', zegt Joke. Ze laat het plaatje van een marionet zien die liggend op de grond gefascineerd naar een rode roos kijkt. 'Hier zit het allemaal in. Kun je een roos meten? Het gaat over het onmetelijke, de grote dingen die niet te meten zijn. Het raakt mij in thanatos, de dood, en in eros, met al dat leven en de liefdes. Dat vind ik fascinerend.' Zo opent ze ons anderhalf uur durend gesprek over levenslust. Een keer maakt William zich zorgen of het allemaal wel wordt opgenomen. 'Ik heb het ook uitgeschreven hoor', stelt hij me gerust. Voor de rest laten we het stromen.

De dood ligt direct bij binnenkomst op tafel. Ik moet even schakelen van binnen. Ik was erop voorbereid dat het erover zou gaan, maar niet zo snel en zo direct. 'Ik hou van het onverbiddelijke, dat het duidelijk is, en dat je daar je eigen antwoorden op moet vinden', antwoordt Joke op mijn vraag om opheldering. 'Die combinatie vind ik echt heel gaaf in het werken met volwassenen én met kinderen. Dat gaat van waken bij mensen die gestorven zijn tot het begeleiden van een school waar de juf suïcide heeft gepleegd. Dat hele gebied van de dood. Het is ook heel vertrouwd. Toen ik zes was, stierf mijn eerste vriendinnetje Odetje. Na haar dood 'speelde' ik nog wel twee jaar met haar op de begraafplaats. Als er toen therapeuten waren geweest, was ik daar vast naartoe gebracht, maar voor mij was het goed. In mijn levensgeschiedenis is er veel dood en veel waar geen antwoord op was. Ik hou er natuurlijk niet van als het me overkomt, maar het maakt me wel bescheiden. Het is onmetelijk en je moet een eigen antwoord vinden. Juist op het punt waar je niets te vertellen hebt, vind ik mijn inspiratie.

William heeft een hele andere relatie met de dood. Bij hem thuis werd de dood aan de kant geschoven. William: 'De focus lag op het leven, op enthousiasme, op levensenergie en dansen. Van mijn ouders heb ik meegekregen om niet naar de dood te kijken en het er niet over te hebben. Mijn moeder had een Joodse vader van wie heel veel familieleden zijn omgekomen. Voor mijn moeder was het niet te verteren dat haar grootouders niet meer terugkwamen. Daar is bij haar een deurtje dichtgegaan en dat is nooit meer geopend.' Begrijpelijk om de dood rigoureuus de rug toe te keren om te overleven. Maar als het leven en de dood onverbreekelijk met elkaar verbonden zijn, hoe kun je dan je levensenergie neerzetten als de andere kant er niet mag zijn? 'Dat kan ook niet', antwoordt William. 'Het is een beetje opgeklopt en holt uit. Alsmat aan de *bright side* zijn en ondertussen een bodem missen waar voeding is. Als een bloem die wortels mist. Mijn eerste beweging is improviseren; levensenergie brengen waar het stil is of doodvalt. Zo heb ik antwoord gegeven op het grote verdriet van mijn moeder. Ik heb moeten leren om naar de dood toe te bewegen. Ik herinner me nog de eerste keer dat ik als represen-

tant stond voor de dood. Er ging een wereld voor me open. Wow, dacht ik, dat dit bestaat. Die macht, het gevoel van 'je maakt me niks', dat was indrukwekkend. Vanaf die plek was er ook een ongelooflijk lijntje met het leven. Die horen bij elkaar, wist ik toen. Vanaf dat moment was ik verkocht. De familie-wortels, die heb ik aangepakt. Elke steen uit mijn geschiedenis is wel opgelicht geweest.

Het verhaal dat jij goed van mij kent, is het verhaal van het strakke Belgische internaat waar ik terecht kwam', zegt William tegen Joke. 'En dan de ontsnapping van de zeven piano's', verklapt Joke alsof het om de plot van een spannend jongensboek gaat. 'Er stonden zeven piano's in van die muziekhokjes', legt William me uit. 'Op elk vrij moment ging ik hup, naar de piano. Iedere woensdagmiddag ging ik uit het gesticht naar mijn pianojuf, een lief oud nonnetje. Dat was voeding voor mijn ziel! William zuigt hoorbaar en met volle kracht zijn longen vol. 'Nou dat! Die passie om te willen spelen was er al veel eerder, vanaf een jaar of zeven. Dat is de levenslust, de grote beweging van het hart! Die levenslust van toen zet William nu in in het werken met groepen. *Dansez Maintenant* was het eerste liedje dat ik kon spelen. Dan zat ik met m'n vingertjes de melodie uit te zoeken tot ik het had gevonden. 'Mam!', riep ik toen. 'Ik kan het spelen!' 'Dave!', roep ik. Oude jeugdherinneringen poppen meteen op. Het was mijn aller-eerste singeltje. Ik was stiekem een beetje verliefd op deze zanger. We neuriën de melodie samen. 'Gister zette ik het nummer op in de groep', vervolgt William. 'Ze gingen allemaal in stelletjes dansen.'

Buiten-de-lijntjes verhalen als permissie dat alles er mag zijn

'Dat is toch fantastisch, dat je je eigen hulpbron vindt', vervolgt Joke. 'Ik liep vroeger met drie stuivers naar de Apollo boekhandel in de Maasstraat in Amsterdam om boeken te lenen. Dat was mijn overleving en dat doe ik nog steeds zo. Als iets mij nou levenslust geeft, is het dat het zo samenvalt. Iets wat eerst een ontsnapingsmechanisme was, is

tegelijkertijd het medicijn. Bij een gehandicapte vader na een hersenbloeding en een broertje met polio viel mijn geschaafde knie na het rolschaatsen in het niet. Zo werd ik goed in zwijgen én later in verhalen vertellen. Zoals het verhaal van Demeter die de hele aarde vervloekt op het moment dat haar dochter verdwenen is in de afgrond. Of ik open in het werken rondom het thema seksualiteit een beeldende ruimte met symbolische woorden als 'het vrouwenvertrek klaarmaken'. Het is bijzonder dat zowel de man als de vrouw het onuitsprokene van de symboliek dan verstaan. Ik ben vooral thuis in het werken met 'grote verhalen', mijn persoonlijke voorbeelden zijn vooral buiten-de-lijntjes-verhalen. Bijvoorbeeld over de klap met de haarborstel naar mijn pleegdochter. Niet aardig, maar wel waar. Zo vergroot ik iets uit van de schaduw, dat brengt mensen in beweging.'

Dansez maintenant

Dansez maintenant
Tout l'été les pieds nus dans le sable
Dansez maintenant
Et jetez vos ennuis dans les vagues

Qui dansent, balancent
Au gré du vent sable

Dave, tekst: Patrick Loiseau

Door verhalen te vertellen over het schaamtevolle, over dat wat normaal verhuld blijft, komt er permissie voor anderen om daar ook mee naar voren te stappen. Daarin vullen Joke en William elkaar mooi aan. 'Vanmorgen deed William een oefening om mensen bij hun woede te brengen. In de introductie hierop doe ik dan allemaal kleine dingetjes, zoals de viswijfoefening. Je staat dan in tweetallen tegenover elkaar en bent een aantal minuten vrij om onderdrukte 'scheldwoorden', die vaak zo in de

onderlaag liggen te gisten, open naar elkaar te uiten. Uiteraard zonder elkaar te beschadigen. Het smaakt zo lekker om die verboden gedachtes er gewoon te laten zijn, tegenover je partner, je baas of een vriendin. De energie en levenskracht van de woede mogen er dan helemaal zijn. Daar word ik heel blij van', zegt Joke. Ik kan haar enthousiasme proeven. 'Met verhalen kan ik de context ruim maken. Want natuurlijk zeg je niet "Sterf!", maar Demeter zegt het wel... Dat opent voor mij een heel groot gebied om in te steken. Ik kan goed op de grens werken, zoals bij leven en dood of andere grote levensthema's, waarbij het echt niet eenvoudig is om je weg te vinden. Dat is een soort spanning waar ik het goed bij uit kan houden, bij het onmogelijke. Dat is wat ik ken en wat me vertrouwd is. In mijn leven gaat het ook niet over mooi of perfect, want 'mooi rolstoel rijden' of 'mooi je vader in bad doen', dat gaat niet hè. Dat is buiten alles. In die zin hebben de dood en al die grote dingen me iets gebracht wat heel eigen is: om het binnen de gegeven omstandigheden zo mooi mogelijk te kleuren.'

Tantra als weg naar het goddelijke

Dat wat Joke vindt in de verhalen en in het werken met rouw en rituelen haalt William – naast zijn liefde voor muziek – uit emotioneel lichaamswerk en tantra. 'Dat is een enorme bron van voeding', laat William weten. 'Ik heb mijn vader veel gemist in mijn leven, maar toen ik hem op een gegeven moment opzocht kreeg ik emotioneel lichaamswerk erbij. Dat was wat hij in de wereld zette en wie hij was. Ik ben gewoon mee gaan doen. Mijn overlevingsmechanisme was om niet te voelen. Ik had mezelf ingekapseld. Nu brak ik helemaal open. Het is natuurlijk fantastisch dat ik nu zelf ook de workshop *Emotioneel Lichaamswerk* geef. Met een dikke knipoog naar m'n vader: jij, en ik ook. Tantra is erbij gekomen. In de seksualiteit had ik de neiging om me uit te leven. Nu kan ik het veel meer bij mezelf houden. Het gaat bij tantra vooral om de kracht van levensenergie, om dit in mezelf te ervaren en verbinding te maken tussen hemel en aarde.' Het is even stil. 'Bij mij roept het echt hele andere dingen op', onderbreekt Joke, 'maar, ik hou nu even netjes m'n mond.' Daar houdt ze zich aan. Voor even dan.

William Wilson

'Het gaat om intimiteit en dan komt seksualiteit erbij', vervolgt William. 'Tantra geeft de speelruimte om mezelf en de ander te ontdekken. Door te volgen of te leiden, door overgave of initiatief, kunnen steeds andere stukken van mezelf oplichten en leer ik al die aspecten en schaduwkanten van mezelf te omarmen. In de uitwisseling met de ander kan ik laten zien wat heel kwetsbaar en schaamtevol is, iets wat ik eigenlijk aan niemand durf te laten zien.' Joke luistert aandachtig en zit ook al even op het puntje van haar stoel. 'En die hemel dan?', vraagt ze een tikje uitdagend, 'want dit is meer tussen mensen.' 'Dat heeft te maken met mezelf inordenen in de grotere principes van het leven en te buigen voor dat ik er

niet over ga', verduidelijkt William. 'Als ik me daaraan overgeef en mezelf tegelijkertijd energetisch goed voed en mijn partner doet dat ook, dan ontstaat er iets in de ontmoeting tussen ons waar het volledig knettert. Daar komt een grotere ervaring bij die ik 'licht en liefde' noem en waarvan ik uiteindelijk alleen maar kan zeggen: dit is een weg naar God (naar het gelijknamige boek van David Deida). De seksuele energie is daar de brandstof voor. Als ik het goddelijke wil ervaren, dan gebeurt het in mij. Het is niet die ander, ik heb dat zelf te doen. Je kunt het ook Universele Liefde, de Eenheid noemen. Het gaat niet over woorden.' 'Dat is echt apart', zegt Joke. 'Jij beleeft dat dus aan de seksualiteit en ik ervaar de spiritualiteit en de heelheid vooral aan de dood! Ik probeer een brug te slaan door aan te geven dat het in beide gevallen over het grotere gaat.' 'Ja', beaamt Joke, 'alleen, zo zou ik het nooit vertellen.'

William is vastberaden om te vertellen wat hij zich heeft voorgenomen. 'Wat mij heeft geholpen is om dit niet bij één persoon te willen leven. Als ik dit uitsluitend wil onderzoeken met de vrouw met wie ik getrouwd ben dan kom ik in een afhankelijkheid terecht, die niet bij mij past. Toen we het huwelijksbootje instapten voelde ik al, dat dat niet mijn weg is. We hebben elkaar destijds de belofte gedaan van eeuwige trouw aan onszelf en elkaars ontwikkeling, in plaats van de gebruikelijke eeuwige trouw aan elkaar. We hebben een relatie met ruimte voor anderen. Dat is enerzijds een hele klus om daarin steeds in verbinding te blijven en het geeft confrontaties. Maar anderzijds leidt het tot rijke ontmoetingen en draagt het, met gedegen innerlijk werk, bij aan een diepere verbinding met onszelf. Ik ben mijn vrouw dan ook intens dankbaar dat ze met mij dit pad is willen gaan.' Het wordt even stil tussen ons.

Eros gewoon helemaal leven

Ik ben benieuwd naar het verhaal van Joke en vraag haar ernaar. 'Ik wil eros vooral leven', zegt ze. 'Op mijn 19^e werkte ik mee aan een vakantieweek voor lichamelijk gehandicapten. Er waren ook priesterstudenten, uiteraard verboden terrein. >

Niet gehinderd door enige dogma's werd ik verliefd op een witte pater, die naar Afrika ging. Ik ben dol op reizen. En ik wilde altijd al twaalf kinderen. Het onmogelijke werd toch mogelijk. We zijn nu bijna 50 jaar bij elkaar. De jaren van onvruchtbaarheid waren pijnlijk, het zat er niet in. Uiteindelijk kregen we drie pleegkinderen en zo onverwacht toch nog vier eigen kinderen. En als bonus nu negen kleinkinderen. Wat onvruchtbaar leek, bleek dus heel vruchtbaar. Die twee bewegingen vind ik fantastisch, ze zijn me dierbaar. En het maakt me opnieuw heel bescheiden. Net als tegenover de dood. Zo is het kennelijk bedoeld. 'Hoe ik dat weet?', ik doe altijd een check van binnen. Ons eerste pleegkind heeft het syndroom van Down. Misschien niet zo'n feestelijk perspectief, toch klopt het. Net zoals het verlangen naar een meisje met een bruine huid. Jaren later zat ze dan eindelijk 'in het bakje' van pleegzorg.

Daarnaast zijn vrouwenliefdes voor mij ook heel dichtbij. Binnen Phoenix weten mensen dat ik elke zomer naast een 'nette, fatsoenlijke' gezinsvakantie ook altijd met mijn homo-vriendje op vakantie ga. Wat William heeft met het goddelijke vanuit de tantra, past niet bij mij. Mijn verhaal is dat van de mythe van Inanna, die door de poorten van de onderwereld gaat en alles af moet doen, tot ze naakt staat. Ze geeft gehoor aan de roep van haar schaduwzuster om werkelijk zichzelf te worden. Voor mij is eros, dat het al die kleuren kan hebben en dat ik het kan leven. Dat zet ik ook neer in mijn werk. De ontdekkingstocht van mannen die op mannen vallen, vrouwen op vrouwen of genderthematiek, trekt me aan. Belangrijk is ook: blijven geloven in verlangen en daarin een verwachting openen. Ik hou er bijvoorbeeld van om tegen een cursiste die heel strak in haar energie zit, te zeggen: "Weet je, op de gracht, op nummer 88, zit een winkel en daar verkopen ze rode bh's met kantjes en glitters." Alleen al die fantasie zo neerzetten wekt een energie op, een soort vertrouwen dat het komt. Zo niet nu, dan morgen of overmorgen! William: 'Ja, dat vind ik mooi. Vaak hebben we het over mijn verlangen. Ik wil dat 'mijn' laten zitten. Het is niet mijn verlangen. Het is er. Het is verlangen. Het is voor iedereen. Het zit in de bomen, het zit in de natuur, het zit overal. Het werkt door ons heen. De kunst is om het helemaal toe te laten.'

Joke Goudswaard

Dit klinkt mooi in goede tijden, maar hoe zorg je nou dat het van binnen blijft stromen? Zoals in tijden van tegenslag? 'In 2016 was ik een tijdlang gewoon op', zegt William. 'Toen heb ik een half jaar rustiger aan moeten doen. Ik heb wel gewerkt, maar in een lager tempo. In het met ziel en zaligheid voor de ander beschikbaar zijn, ging ik over mijn eigen grenzen. Dat lesje heb ik wel geleerd. Het blijft heel belangrijk dat ik daarop let. Ik heb nu een heel palet aan ochtendoefeningen, rituelen voor het opschonen van ruimtes, om m'n energiehuishouding in de gaten te houden. De mannengroep, die ik veertien jaar geleden op eigen initiatief ben gestart, is ook een hele belangrijke voedingsbron. Dat zit in de humor, in de lol die we met elkaar hebben, maar met name in het persoonlijk werken met

elkaar in de kring en het delen van de echte pijnstukken. Het tantrapad helpt me omdat het steeds over mij mag gaan.'

'Wij zijn echt anders', roept Joke lachend uit. 'Ik let niet zo op m'n energie. Ik kijk bijvoorbeeld nooit televisie. Maar daar heb ik het niet over. Dat doe ik niet omdat het voor mij niet klopt. Ik geniet ontzettend van m'n werk. Dat voedt me, net zoals lezen, mooi theater, muziek en reizen. Natuurlijk sta ik stil bij wat het vraagt om bijvoorbeeld een boek te schrijven. Dat is een driejarige klus. Voor mij is het eerder een tijdsbe-ginsel. Als ik zin heb, ga ik eraan staan en anders niet, of ik moet zelf iets doen waardoor het leuk wordt, want anders keert het zich tegen mij. Ik heb zo geleerd dat ik over veel niets te vertellen had. Daarbinnen let ik heel erg op mezelf. Voor mij wordt eros ongezond als de kwetsbaarheid verdwijnt, als de dilemma's weg moeten. Levenslust hangt voor mij samen met antwoord geven op je lot en met leven zoals je bedoeld bent, óók als trainer of begeleider. Dat gaat voorbij aan volmaaktheid of regels.'

'Hé William', glimt Joke geheimzinnig. 'Ik weet niet of je 't weet, maar in mijn volgende leven krijg ik pianoles. Ik heb het verzoek al gedaan aan de pianoleraar van mijn zoon. Ik weet zeker dat het goed komt!' Zo rijgen we de verhalen, ondanks de verschillen, toch nog aan elkaar. Gelukkig maar, want ik hou van harmonie. Dan is het tijd voor Joke en William om terug te gaan naar de groep. 'En, klopte het dat wij hier zo waren met z'n drieën?', vraag ik hen. 'Ja volgens mij wel', knikt William. 'Ik vond het heel leuk zo naast/ tegenover elkaar. Het voegt iets extra's toe', bevestigt Joke. 'Ik ben wel benieuwd wat je ervan gaat maken', zegt William op een toon waarin enige ongerustheid doorklinkt. 'Ja, ik ook', antwoord ik hem. Rond 14:00 uur stap ik de deur van het pand aan de Nieuwegracht weer uit. Joke en William vervolgen de middag met de groep over overdracht en seksualiteit en ik nestel me in een fijn café met een goeie cappuccino. Ik doe m'n oortjes in de computer. Altijd een spannend moment. Yes! Alles staat er gelukkig op. Dan volgt de moeilijke taak om dit grote spectrum aan levenslust in te dikken tot slechts enkele pagina's getypte tekst. 🦋

Geliefde workshops van Joke zijn *Op verhaal komen* en *systemisch werken*, *De maskers* en *Toveren in het donker*. Naast de vervolopleidingen *Het Helende Verhaal* en *Op de Rand van het Licht*, over werken met rouw en rituelen, ontwikkelt Joke samen met Morten Hjort momenteel de nieuwe vervolopleiding *Eros in begeleidingswerk*.

William geeft de workshops *Man en Energie* en *Man en Seksualiteit* die beide gaan over het thema levenslust. In *Man en Energie* (samen met Peter Asscheman) komen Emotioneel Lichaams-werk, Sjamanisme en een zweethutritueel samen. In *Man en Seksualiteit* ervaar je hoe verlangen een bron is voor ultieme levenslust. Daarnaast wordt gebruik gemaakt van Systemisch Werken en Tantra om te komen tot meer seksuele autonomie.

Hennie Schippers maakt poppen van keramiek. Hiermee geeft ze voorstellingen. De foto van Pessoa met de roos komt uit de voorstelling *Het onmeetbare*.

www.theaterschil.nl